

รัฐบาลทักษิณ กับความรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์

ประเวศ วะสี
๑๓ มีนาคม ๒๕๕๖

รัฐบาลทักษิณ ในปัจจุบันเป็นรัฐบาลที่มีอำนาจที่สุดในประวัติศาสตร์ ทั้งอำนาจในทางนิติบัญญัติ ในพรรคการเมือง ในการบริหารราชการแผ่นดิน ทั้งทางพลเรือนและทางทหาร ในทางการเงิน ในทางการสื่อสารและในความเก่ง และเอาจริงเอาจัง ของนายกรัฐมนตรี

เมื่อมีอำนาจมากต้องใช้อำนาจในการแก้ปัญหาพื้นฐาน ซึ่งตามปกติแก้ไม่ได้

ปัญหาต่างๆ ของสังคมตามปกติไม่มีใครแก้ได้ ในประวัติศาสตร์นานๆ “หน้าต่างแห่งโอกาส” จึงจะเปิดให้แก้ปัญหาพื้นฐานที่หมักหมมได้ หน้าต่างนี้จะเปิดไม่นานแล้วก็จะปิดอีก ขณะนี้ “หน้าต่างแห่งโอกาส” เปิดให้คุณทักษิณแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมไทย

ฉะนั้น คุณทักษิณ ไม่ควรใจร้อนเร่งเครื่องด่วนจี้ และทะเลาะกับผู้คนทั่วบ้านทั่วเมือง อย่างขณะนี้ เพราะถ้าเร่งเครื่องเร็วเกินกลไกของรัฐบาลจะเครียดมากเกินไป เครื่องพังและเกิดอุบัติเหตุได้ง่าย แต่ควรใจเย็นๆ มองให้รอบด้านว่าจะใช้ “หน้าต่างแห่งโอกาส” นี้แก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมไทยได้อย่างไร

ถ้าไม่ทำ เอาแต่ตัวเองเข้าท้อม ชนทุกเรื่อง ไม่ช้า “หน้าต่างแห่งโอกาส” นี้จะปิด หหมดโอกาสที่จะแก้ปัญหาพื้นฐานของสังคมไทย สังคมไทยอาจหลุดเข้าไปสู่วิกฤตการณ์ที่รุนแรง รัฐบาลนี้จึงอยู่ในฐานะที่จะต้องรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์ว่า มีอำนาจแล้วใช้อำนาจไม่ถูกต้อง ทำให้บ้านเมืองล้มเหลว

ต่อไปนี้เป็นเรื่องพื้นฐานต่างๆ ๘ ประการ ที่รัฐบาลน่าจะทำ อาจจะเรียกว่า เป็นมรรค ๘ แห่งการพัฒนา

๑ ความเป็นธรรมทางสังคม

ความเป็นธรรมทางสังคมเป็นเรื่องพื้นฐานที่ใหญ่ที่สุด เพราะถ้าสังคมมีความเป็นธรรม ผู้คนจะมีความสุขและรักกันมาก คนจะรักษาคดี มีความร่วมมือสูง เป็นพลังที่จะแก้ปัญหาอื่นๆ ร่วมกันต่อไป ถ้าขาดความเป็นธรรม คนจะไม่รักษาคดี ไม่ต้องการรักษาระบบ จะทำร้ายกัน ไม่ร่วมมือกันในเรื่องของส่วนรวม

ประเทศไทยขาดความเป็นธรรมทางสังคมมาช้านาน ทั้งความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง การถือครองที่ดิน ทางกฎหมาย ทางสังคม ทางการศึกษา การที่จะสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง เพราะขึ้นกับวิถีคิดและโครงสร้างต่างๆ ในสังคม รัฐบาลควรจะต้องถือเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมเป็นระเบียบวาระแห่งชาติ รัฐบาลควรสนับสนุนความเคลื่อนไหวทางวิชาการและกระบวนการทางสังคม เพื่อความเป็นธรรมทางสังคม การปฏิรูปการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืนเป็นหัวใจของความเป็นธรรมทางสังคม เรื่องนี้ตามปกติทำไม่ได้ เพราะคนชั้นบนในสังคมที่ถือครองที่ดินมีอำนาจทางการเมืองมากกว่าคนจนที่ปราศจากที่ทำกิน

รัฐบาลต้องใช้มาตรการทางภาษีเพื่อจัดสรรการใช้ที่ดินให้เป็นธรรม โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชนตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

๒ ทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้อง (สัมมาพัฒนา)

ทิศทางเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าทิศทางผิดแล้ววิ่งเร็วและแรงยิ่งหายนะเร็วและแรงมากขึ้น เรื่องนี้เป็นเรื่องยากที่สุดอีกเรื่องหนึ่ง เพราะกระแสโลกเป็นมิถิชาพัฒนา ประเทศไทยก็เล็กน้อย ย่อมตกอยู่ในกระแสโลก และคนไทยก็เรียนมาและถูกล้างสมองให้เห็นดีเห็นงามไปตาม กระแสการพัฒนาแบบผิดๆ ซึ่งกำลังพาโลกเข้าไปสู่ความขัดแย้งและการทำลายอย่างรุนแรง

การพัฒนาทุกวันนี้อาศัยโลกจริตเป็นตัวขับเคลื่อน ถือเงินเป็นใหญ่ ซึ่งเข้าไปทำลายชีวิต ครอบครัว ชุมชน สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และศาสนธรรม จากโลกะนำไปสู่โทสะ คือ ความรุนแรงต่างๆ ตลอดจนสงครามทั้งโลกะและโทสะเกิดเพราะความหลงหรือโมหะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ทรงกล่าวว่า คนทั้งหมดล้วน ตกอยู่ในโมหภูมิ ทำให้เกิดสภาพเมืองอวิชชา

รัฐบาลและคนไทยควรจะต้องทำความเข้าใจ “**ทุนที่ไม่ใช่เงิน**” คือ ทุนไม่ได้มีแต่เงินเท่านั้น แต่มีอยู่ในรูปอื่นๆ เช่น ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทาง ศาสนธรรม ซึ่งอาจารย์เรียกว่า “**ทุนไทย**” ถ้าขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยทุนเงินอย่างเดียวจะนำไปสู่ การพัฒนาอย่างแยกส่วน แยกแยก และทำลาย เพราะในเงินมีโลกจริตอยู่ด้วยอย่างแรง การพัฒนา จะขับเคลื่อนด้วยโลกจริตเข้าไปสู่การเป็นมิถิชาพัฒนา

แต่ “**ทุนไทย**” สามารถเป็นฐานการพัฒนาอย่างได้คุณภาพ

คุณภาพควรเป็นตัวตั้งของการพัฒนา เพราะคุณภาพคือความเป็นปกติและความยั่งยืน ควรมียุทธภาพในทุกๆ ระดับ ทั้งในตัวมนุษย์เอง ในครอบครัว ในชุมชน ในสังคม และ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ประเทศไทยโชคดีที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระปรีชาสามารถในเรื่องทิศทาง ของการพัฒนา **ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง** และ **ทฤษฎีพระมหาชนก** เป็นทฤษฎีใหญ่กับโลก เป็น ทฤษฎีเพื่อทิศทางการพัฒนาที่ถูกต้องหรือสัมมาพัฒนา อันจะยังให้เกิดการพัฒนาอย่าง ได้คุณภาพ และยั่งยืน

ผู้ที่เข้าใจทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีพระมหาชนกดีที่สุดคือ ปราชญ์ชาวบ้าน เพราะตรงกับที่เขาปฏิบัติอยู่แล้ว

นายฯฯ ทักมึณได้พูดถึง dual tracts หรือเส้นทางคู่ขนาน ๒ เส้น คือเส้นหนึ่งเพื่อ ความเข้มแข็งของฐานล่างของสังคม กับอีกเส้นหนึ่งคือ เศรษฐกิจมหภาค หรือการแข่งขัน ทางเศรษฐกิจแบบวัตถุนิยม บริโภคนิยม วิธีนี้เมื่อทำไป ทำไป เศรษฐกิจมหภาคมันจะไปกินฐานล่าง

เหมือนเดิม เพราะมันมีพลังมากกว่า และเป็นพลังที่ขับเคลื่อนด้วยโลกจริต ทำที่ของรัฐบาลยังเป็น ทำที่ของนักพัฒนาตามกระแสวัตถุนิยม บริโภคนิยม

จริงอยู่ การที่จะเปลี่ยนไปเป็นเศรษฐกิจพอเพียงทันทีนั้นทำไม่ได้ แต่ควรจะบริหารจัดการ ช่วงเปลี่ยน (transition management) ไม่ควรจะเรียกว่า dual tracts ควรมี tract เดียวคือ การพัฒนา อย่างได้คุณภาพ ไม่ได้แปลว่าไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค แต่ต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจ มหภาคให้เกื้อกูลกัน ตรงนี้เป็นความยากที่ต้องการปัญญาและจิตสำนึก

ประเทศไทยมีจุดแข็งที่ผลิตอาหารได้เหลือกินและมีสันติภาพ คือไม่ฆ่ากันด้วยเรื่องศาสนา ทุน ๒ อย่างนี้จะทำให้เราอยู่ได้สบายไม่ว่าโลกจะปั่นป่วนอย่างไร อย่างไรก็ตาม ขอให้ช่วยกัน ทำความเข้าใจทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีพระมหาชนก และตั้งเข็มมุ่งไปในทิศทาง แห่งสัมมาพัฒนา

๓ การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อย คนยากคนจน

คนเราทุกคนเกิดมามีศักดิ์ศรีและคุณค่าของความเป็นคน การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่า ความเป็นคนของคนทุกคน โดยเฉพาะของคนเล็กคนน้อยคนยากคนจน คือศีลธรรมพื้นฐาน จากศีลธรรมพื้นฐานนี้จึงเกิดมีหลักการของประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี สิทธิเด็ก การพัฒนาต่างๆ เช่น พัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานนี้ จึงจะเกิดความถูกต้องเป็นธรรม

หากขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้จะไม่เกิดความถูกต้องเป็นธรรม และความเจริญอย่างแท้จริง ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

สังคมไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานนี้

คนเล็กคนน้อยไม่มีความหมายและไม่ได้รับการเคารพ เพราะสังคมไทยมีความสัมพันธ์ ทางคั่งระหว่งคนข้างบนที่มีอำนาจกับคนข้างล่างที่ไม่มีอำนาจ ดังจะได้กล่าวในตอนต่อไป

การที่สังคมไทยจะเป็นสังคมที่เจริญอย่างแท้จริงได้ ต้องมีศีลธรรมพื้นฐานนี้ รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ จึงได้บัญญัติเรื่องศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เอาไว้ คำถามก็คือ จะทำให้เกิดขึ้นได้อย่างไร ถ้าเป็นเรื่องของจิตสำนึก นี่เป็นเรื่องพื้นฐานอย่างหนึ่งของสังคมไทย ที่แก้ไขไม่ได้ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจแบบลูกลี้ลูกถน แต่ต้องการความละเอียดอ่อนทางจิตใจ ความเข้าใจ และความตั้งใจ

การเปลี่ยนฐานแห่งความรู้ แทนที่จะถือว่าความรู้มีฐานอยู่ในตำรา มาเป็นความรู้ที่อยู่ใน ผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคน ทุกคน ดังจะได้กล่าวในตอน ๓

๔ การปรับโครงสร้างสังคมจากความสัมพันธ์ทางดิ่งไปสู่ ความสัมพันธ์ทางราบ

โครงสร้างกำหนดคุณสมบัติ

โครงสร้างสังคมกำหนดคุณสมบัติของสังคม

ในสังคมที่มีความสัมพันธ์ทางดิ่ง คือ ระหว่างคนข้างบนที่มีอำนาจกับข้างล่างที่ไม่มีอำนาจ เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมืองจะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี

สังคมไทยมีความสัมพันธ์ทางดิ่งมาแต่โบราณ คือเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคนข้างบนที่มีอำนาจ ที่เรียกว่านาย กับคนข้างล่างที่ไม่มีอำนาจ ที่เรียกว่าไพร่ ในสังคมอย่างนี้ การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนจะขาดแคลน ประชาธิปไตย ความเสมอภาค สิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมทางสังคม จึงเกิดได้ยาก

ถ้าเข้าใจเรื่องนี้จะเข้าใจได้ว่าทำไมทุกๆ ที่เมืองไทยเป็นเมืองพุทธ และพุทธศาสนาก็เป็นของดี จึงมีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมมาก พุทธศาสนานั้นเน้นที่ความสัมพันธ์ทางราบ แต่เมื่อเข้ามาสู่ประเทศไทยที่มีโครงสร้างทางดิ่ง ผลของการเป็นทางดิ่งก็ไปบดบังผลดีที่ควรเกิดขึ้นจากพระพุทธศาสนา

โครงสร้างทางสังคมเป็นสิ่งที่เหนียวแน่นและเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่ก็จำเป็นต้องเปลี่ยน เศรษฐกิจ การเมือง และศีลธรรมจึงจะดี การปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสังคม จึงเป็นเรื่องพื้นฐานอีกเรื่องหนึ่งของสังคมไทย

การส่งเสริมการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำด้วยความเสมอภาค คือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคม จากสังคมเผด็จการไปเป็นประชาสังคม (civil society) ซึ่งกำลังดำเนินไปมากพอสมควร รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่ส่งเสริมการปรับโครงสร้างทางสังคม เรื่องนี้ต้องการความเข้าใจและส่งเสริมจากภาครัฐ

พร้อมๆ กันนี้ โครงสร้างขององค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรทางการเมือง ทางราชการ ทางการศึกษา ทางธุรกิจ และทางศาสนา ล้วนเป็นโครงสร้างทางดิ่ง ซึ่งทำให้พฤติกรรมในองค์กรขาดความถูกต้องเป็นธรรมและองค์กรไร้ประสิทธิภาพ ก็ต้องการการเปลี่ยนแปลงไปสู่การมีโครงสร้างทางราบ ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่ที่ต้องการความเข้าใจในเวลาอันรวดเร็วพอสมควร

๕ การปักธงแห่งอิทธิธรรมบนแผ่นดินไทย

อิทธิธรรม ปฐมมา

อิทธิธรรมเป็นพลังที่จะทำให้ผ่านความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ ดั่งที่มหาตมะ คานธี และเนลสัน แมนเดลา ใช้อย่างได้ผลในประเทศอินเดีย และแอฟริกาใต้ ปัญหาเชิงโครงสร้าง

ที่กล่าวถึงใน ๔ ข้อข้างต้นเป็นปัจจัยให้เกิดความรุนแรงในสังคม ประเทศไทยจะต้องป้องกัน อหิงสกรรมบนพื้นแผ่นดินให้ได้ ผู้ปกครองไม่ควรให้สัญญาใดๆ ให้รัฐใช้ความรุนแรงกับ ประชาชน เพราะรัฐที่ใดๆ ก็ตามมีความโน้มเอียงจะใช้ความรุนแรงอยู่แล้ว

การฆ่าเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์มิใช่ทางจะบรรลุความสำเร็จ

การฆ่าคอมมิวนิสต์ยังต้องปรับเปลี่ยนเป็นใช้สันติวิธี ถ้ารัฐส่งสัญญาให้ใช้ความรุนแรง ความรุนแรงจะแปรรูป บานปลาย จนเกิดจลาจลในสังคม ถ้าใช้การฆ่าโดยไม่ผ่านระบบ ความยุติธรรม ทำนองถ้าสังสัยก็ฆ่าได้ ต่อไปโดยตรรกะเดียวกัน ถ้าสงสัยว่านักการเมืองคอร์รัปชัน แล้วไม่มีทางจับได้ไฉน ก็จะใช้การฆ่านอกกระบวนการทางกฎหมาย นี่คือที่ว่ามันจะบานปลาย ทำนองบาปนั้นคืนสนอง จลาจลกันไปทั้งสังคม

ในการปรับโครงสร้างทางสังคม แม้จะทำด้วยวิธีสันติวิธี ก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงความรุนแรง โดยเฉพาะความรุนแรงที่ก่อโดยผู้มีอำนาจ ฉะนั้นสังคมไทยจะต้องฝึกอบรมสันติวิธีกันขนาดหนัก สันติวิธีทำได้ยาก ความรุนแรงทำได้ง่าย แต่ถ้าทำได้ สันติวิธีมีพลังมากที่จะพาให้หลุดพ้นการติด ทางประวัติศาสตร์และเอาชนะพลังความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ตามสภาพการณ์เกือบจะไม่มีทางใดเลย ที่จะก้าวล่วงความรุนแรงไปได้ สันติวิธีจึงเป็นระเบียบวาระแห่งชาติในการเคลื่อนไหวหรือ ความเป็นธรรมทางสังคม

๖ เปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปัญหาสังคมในปัจจุบันสลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เป็นไปไม่ได้เลยที่จะ แก้ปัญหาใดๆ โดยการนำที่รวมศูนย์ การนำที่รวบอำนาจรวมศูนย์อันตรายอย่างยิ่ง เพราะความเป็น อนิจจัง เมื่อผู้นำเปลี่ยนแปลงไปหรือหมดสภาพ โครงสร้างทั้งหมดจะล้มครืนลง

อำนาจรวมศูนย์ย่อมนำไปสู่ขั้นที่ซินโดรม

ในประวัติศาสตร์จีนอันยาวนาน จักรพรรดิที่ทรงอำนาจใดๆ ย่อมพินาศเพราะขันที และ บ้านเมืองเกิดจลาจล

เพราะเมื่อมีการใช้อำนาจรวมศูนย์ คนดีๆ ย่อมตีตนออกห่าง พวกประจลสอพลอกหรือขันที จะมาห้อมล้อม ห้อมล้อมให้ขาดจากความจริง การไม่ใช้ความจริงทำให้พินาศและเกิดจลาจล ปั่นป่วน

การที่จะมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน สังคมจะต้องมีพลัง

ทั้งพลังทางสังคมและพลังทางปัญญา

สังคมของเราเป็นสังคมที่ปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญา ทำให้สังคมไม่มีพลังที่จะ ดำรงตนอยู่ในดุลยภาพ เสี่ยงต่อการเกิดความไร้ระเบียบและความรุนแรง

คุณทักษิณจะต้องใคร่ครวญและดูใจตนเองให้ดีว่าจะเลือกปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญา หรือจะเปิดพื้นที่ทางสังคมและพื้นที่ทางปัญญา

การตัดสินใจเลือกทางใดทางหนึ่งจะมีผลกระทบต่ออนาคตของสังคมไทยและอนาคตของคุณทักษิณอย่างมาก

๗ การอภิวัฒน์ทางปัญญา

ปัญหาที่กล่าวมาทั้ง ๖ ข้อข้างต้น เป็นเสมือนภูเขาที่ขวางกั้นประเทศไทย การที่จะก้าวข้ามภูเขาทั้ง ๖ ไปได้ ต้องการพลังทางปัญญาของสังคม ระบบการศึกษาที่ดำรงอยู่ทำให้เกิดความอ่อนแอทางปัญญา เพราะเป็นระบบการศึกษานอกสังคม กล่าวคือไม่รู้ร้อนรู้หนาวกับสังคม ไม่รวมทุกข์ร่วมสุข ไม่รวมแก้ปัญหา จึงอ่อนแอทางปัญญา ปัญญาจะเข้มแข็งต่อเมื่อเผชิญปัญหา และพยายามแก้ปัญหา

การปฏิรูปการศึกษาที่กำลังทำอยู่ไม่เพียงพอต่อการอภิวัฒน์ทางปัญญา เพราะยังทำอยู่ในภพภูมิเดิม ที่ถือว่าความรู้มาจากตำรา เป็นการศึกษาแยกชีวิตกับการศึกษาออกจากกัน ว่าชีวิตก็อย่างหนึ่ง และการศึกษาก็อีกอย่างหนึ่ง โดยการศึกษาเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง

การศึกษาแบบนี้ทำให้อ่อนแอทางปัญญา ขาดความภูมิใจและความมั่นใจแห่งชาติ และเกิดความทุกข์ระทมไปทั้งชาติ

ความภูมิใจและความมั่นใจแห่งชาติ เป็นฐานของความเข้มแข็ง

ถ้าถือว่าความรู้อยู่ในตำรา ถามว่าใครเขียนและเอามาจากไหน ในที่สุดก็จะไล่ได้ว่าเอามาจากฝรั่ง ฝรั่งอาจจะดีสำหรับฝรั่ง แต่ไม่ใช่ฐานแห่งความภูมิใจและความมั่นใจของชาติไทย แต่เป็นการตอกย้ำให้ดูถูกตัวเอง

ถ้าถือว่าความรู้อยู่ที่ผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติ

การต่างๆ จะเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ

คนไทยทุกคนจะกลายเป็นคนที่มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี เพราะเป็นผู้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ และเป็นผู้สร้างความรู้ในเรื่องนั้นๆ ภูมิปัญญาที่เราสะสมมาในวิถีชีวิตไม่ได้อยู่ในตำราแต่อยู่ในการปฏิบัติ อานิสงส์ของการถือว่าฐานของความรู้ อยู่ที่ผู้ปฏิบัติและการปฏิบัติมีอย่างน้อย ๘ ประการ * ดังที่เขียนไว้เป็นรายละเอียดในนิพนธ์ “หมอชาวบ้าน” ฉบับประจำเดือนเมษายน ๒๕๔๖

---

* เมื่อเปลี่ยนฐานที่มาของความรู้จากตำราเป็นผู้ปฏิบัติ จะเกิดอานิสงส์ใหญ่อย่างน้อย ๘ ประการ ๑. คนไทยทุกคนกลายเป็นคนมีเกียรติและศักดิ์ศรี ๒. คนไทยเกิดความภูมิใจและความมั่นใจในตัวเอง ๓. มีการเรียนจากครูที่หลากหลายและรู้จริงจากการปฏิบัติ ๔. จะเป็นการเรียนในฐานวัฒนธรรม ๕. เป็นการบูรณาการชีวิต ความเป็นจริงและการเรียนรู้ และเกิดการพัฒนากิจการทางจิตวิญญาณ ๖. จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ถูกทิศถูกทางหรือสัมมาพัฒนา ๗. เรียนง่าย สนุก ทำเป็น ไม่ว่างงาน และ ๘. การวิจัย นวัตกรรม ทฤษฎี

การจัดการความรู้ (Knowledge Management) ให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้ที่มีอยู่ในตัวแต่ละคนจะสร้างปัญญาที่อันมหิมาของสังคมไทย และมีนวัตกรรมทางปัญญาเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้อันหลากหลายที่มาจากฐานชีวิตจริง และการปฏิบัติจริง

อันที่จริงขณะนี้รัฐบาลก็ติดกับการปฏิรูปการศึกษา ไม่รู้ว่าจะทำอะไรต่อไปให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญา จำเป็นต้องทำความเข้าใจเรื่องการวิวัฒน์ทางปัญญาอย่างจริงจัง

๘ การตัดขาดจากธุรกิจครอบครัว

ทีกล่าวมาทั้ง ๗ ข้อข้างต้นเป็นเรื่องยากมาก ถ้าไม่มีพลังของความถูกต้องยอมทำไม่สำเร็จ ต้องยอมรับว่าคุณทักษิณเป็นคนเก่งมาก แต่สิ่งที่จะถ่วงพลังคุณทักษิณก็คือ สาธารณะจะยังไม่ไว้วางใจว่า แท้ๆ แล้วคุณทักษิณเป็นรัฐบุรุษหรือนักธุรกิจการเมือง ถ้าสามารถสัดตัดขาดให้สะเด็ดน้ำจากธุรกิจของครอบครัว จะเกิดพลังทางจริยธรรมมาก คนอย่างมหาตมะ คานธีและเนฮรู แมนเดลา มีพลังทางจริยธรรมสูงมาก ช่วยให้ประเทศหลุดจากวิกฤตทางประวัติศาสตร์

ผมไม่สามารถเรียกร้องมากเกินไป แต่ผมคิดว่าเป็นโอกาสสูงสุดของมนุษย์คนใดคนหนึ่งที่จะทำเพื่อชาติบ้านเมือง จะอาศัยกับอะไรอื่นไปทำไม

ที่ผมกล่าวเรื่องนี้ไว้ สำหรับคนอื่นๆ ทุกๆ คนด้วยว่า การดำรงตนอย่างถูกต้องตามฐานะของตนจะช่วยให้บ้านเมืองมีพลัง ในสังคมของเรายังไม่ระมัดระวังกันในเรื่องนี้ เช่นผู้ที่ใกล้ชิดสถาบันต้องดำรงอยู่ในความถูกต้องทั้งทางกาย วาจา ใจ การคลุกคลีใกล้ชิดอยู่กับชนานุภาพยอมทำให้สังคมเสียหายอย่างรุนแรงได้ เป็นต้น

มรรค ๘ แห่งการพัฒนาสังคมนี้เป็นเรื่องพื้นฐานยากที่สุด รัฐบาลทักษิณจะทำได้หรือไม่ได้ ใดๆ ก็จะต้องรับผิดชอบต่อประวัติศาสตร์เอง ผมนำเสนอไว้เพื่อนคนไทยใช้ประกอบการพิจารณาในการเคลื่อนไหวสังคมด้วยปัญญาและสันติวิธี เพื่อให้สามารถทะลุอุปสรรคขวางกั้นอันยากยิ่ง ไปสู่การเป็นบ้านเมืองที่มีความเป็นธรรมทางสังคมและมีความร่มเย็นเป็นสุข หรือเป็นสังคมสันติประชาธิปไตยให้ได้

หนังสือพิมพ์มติชน

ฉบับประจำวันจันทร์ที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๖